

DUITSLAND, 1918–1940

De Duitse vorstendommen erfden in 843 de Romeinse keizerskroon en lagen als het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie in het brandpunt van de Europese cultuur. Sinds de negentiende eeuw is Duitsland tevens een industriële grootmacht en dus een hoofdrolspeler.

De politieke eenmaking van Duitsland in 1871 geeft een geweldige impuls aan het nationale gevoel en de Duitse identiteit. Nationalisten cultiveren graag het onderscheid tussen 'wij' en 'zij' en voelen zich zo soms 'beter dan de anderen'. Zo gaat het ook met Duitsland na 1871. Elitair denken en dominantie hebben stevige wortels in de Duitse cultuur. Hoewel de ideeën van vrijheid en gelijkheid de basis vormen van de moderne mensenrechten, nestelen ze zich maar moeilijk in het Duitse politieke systeem.

Duitsland stelt zich offensief op en ontketent in 1914 de Eerste Wereldoorlog. Een opgefokt nationalisme mobiliseert de massa. Ook de moderne technologieën dienen deze oorlog. Die combinatie leidt tot gigantische slachtingen. De oorlog toont aan dat de vijand kan worden uitgeroeid... In de context van een extreem geperverteerd nationalisme wordt in de twintigste eeuw dan ook het ergst denkbare mogelijk: de geïndustrialiseerde genocide.

BOVEN De *Führer* groet een parade van zijn persoonlijke lijfwacht, de 1e divisie *Leibstandarte SS Adolf Hitler*. Berlijn, 30 januari 1937.

Versailles en de Joden

In november 1918 verliest Duitsland de Eerste Wereldoorlog. De nederlaag is onverwacht en totaal. Het Verdrag van Versailles duwt Duitsland in de afgrond. Het land zinkt weg in crisis en armoede. In de chaos ontvlamt een simplistisch rechts nationalisme dat de nederlaag toeschrijft aan communisten en Joden, en dat op wraak zint.

De antisemitische reactie gaat terug op een lange katholieke traditie. Ze gaat gepaard met enge raciale opvattingen en wordt gevoed door de waan van een superieur eigen volk [*Herrenvolk*] tegenover de anderen, de 'minderwaardigen' [*Untermenschen*]. Zo vinden sommige Duitsers het extra vernederend wanneer de Fransen bij de bezetting van het Ruhrgebied in 1923 ook zwarten inzetten als soldaten.

LINKS De 'dolkstootlegende' schrijft de Duitse nederlaag toe aan een complot van communisten, Joden en republikeinen. Karikatuur in de *Arbeiter Zeitung* (Wenen), 16 maart 1919. **BOVEN** Deze karikatuur uit 1934 suggereert dat Joden niet meevochten in de Eerste Wereldoorlog. Zeer veel Joden in Duitsland hebben echter de Duitse nationaliteit en strenden wel mee. **ONDER** Aan de Duitse moeders! Christelijke en Joodse helden hebben samen gestreden en rusten samen in dezelfde vreemde grond. 12.000 Joden vielen in de strijd! Pamflet van de Rijksbond van Joodse Frontsoldaten, ca. 1920. **PAGINA'S 16–17** Krijgsgevangen Duitse soldaten aan het westelijk front, najaar 1918.

Duitsland, 1919: de implosie

Na de nederlaag is Duitsland grondig verdeeld tussen rechts en links. In januari 1919 ontketenen de marxistische spartakisten in Berlijn een linkse opstand. Ze hopen op de steun van de teruggekeerde soldaten, maar net het omgekeerde gebeurt. Paramilitaire vrijkorpsen van oorlogsveteranen helpen het leger bij het neerslaan van de revolutie.

In de chaos komt de Duitse Weimarrepubliek tot stand. Het is een wankelende democratie, waarin het links-rechtse geweld aanhoudt. Van 1919 tot 1922 pleegt de rechterzijde 354 politieke moorden, de linkerzijde 22. Het is in dit klimaat van burgeroorlog dat de jonge Adolf Hitler uit het niets op de voorgrond kan treden.

BOVEN & RECHTS Spartakisten tijdens de opstand in Berlijn, 1918-1919. Het leger wordt opgeroepen niet op de betogers te schieten.

Dromen van een nazistische dictatuur

Hitler leidt vanaf 1921 de kleine *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei* (NSDAP), kortweg de nazipartij. Die propageert een snoeihard rechts nationalisme. De nazi's dromen openlijk van een dictatuur. Centraal staat een agressief vijandbeeld, vooral gericht tegen communisten en Joden. In vlammende toespraken bespeelt Hitler deze thema's.

Een staatsgreep in 1923 mislukt. Hitler belandt in de gevangenis en cultiveert er zijn martelaarschap. Hij schrijft er ook *Mein Kampf*. Daarin kant hij zich resoluut tegen de mensenrechten.

Hitler ziet zich als *Führer* van een Groot-Duitsland en beschouwt het Duitse volk als een superieur arisch ras. De rest van de mensheid bestaat voor hem uit vijanden, met de Joden als de meest geduchte. Hij omschrijft ze als 'raciale tuberculose', een besmettelijke ziekte die de wereld ondermijnt. De idee van hun uitroeiing is in *Mein Kampf* niet meer veraf.

BOVEN Adolf Hitler tijdens zijn poging tot staatsgreep, samen met partij-ideoloog en 'rassen-specialist' Alfred Rosenberg (links), november 1923. **ONDER** Een straatbarricade van de nazi's in 1933. De man met de vlag is Heinrich Himmler, die later als SS-baas de leiding had over de organisatie van de Jodenuitroeiing.